

Bílá nemoc – Karel Čapek

Karel Čapek

- 1890- 1938
- Český spisovatel, novinář, dramatik, politik
- Předseda Československého svazu spisovatelů
- Uvědomoval si nebezpečí fašismu a upozorňoval na ně ve svém díle
- Podepsání Mnichovské dohody pak bral jako národní i osobní tragédii
- Poslední 3 roky života strávil ve Strži u Staré Huti u Dobříše
- Zemřel na zápal plic několik měsíců před zatčením gestapem
- Další díla: R.U.R., Matka
- Další autoři:
  - Karel Poláček (Bylo nás pět)
  - Eduard Bass (Cirkus Humberto)

Demokratický proud

představitel humanistické demokratické literatury = demokratický proud

- meziválečná česká próza

(Na jeho tvorbu mělo velký vliv jeho filosofické a estetické vzdělání, především pragmatismus a expresionismus, dále ho velmi ovlivnila vědeckotechnická revoluce, v mnoha dílech vyjadřoval obavu, že jednou technika získá moc nad člověkem.)

- Jedná se o dobu, kdy Česku hrozila ztráta samostatnosti a druhá světová válka byla již na spadnutí
- Čapek ve své tvorbě odkazoval na základní lidské hodnoty – lásku, práci, víru, solidaritu a soudržnost
- Tyto hodnoty dával do kontrastu s násilím, mocí, technickým rozvojem
- Neustoupil fašistům a dál publikoval do novin.

Název díla: Bílá nemoc

Literární směr, období: demokratický proud, 1. polovina 20. stol.

Čas: před 2. SV, místo není blíže určeno

Místo: místo není blíže určeno - klinika, Galénova ordinace, Maršálova kancelář

Literární druh: drama

Literární žánr: tragédie

Forma psaní textu a vyprávěčská f.: dialogy, er- forma

Jazyk: spisovná čeština, latinské názvy, scénické poznámky

Téma díla: varování před nebezpečím fašismu a nacismu, nesmyslnost války

Hl. myšlenka: Poukázání na nesmyslnost války a varování před hrozbou prosazujícího se fašizmu.

Kontrast hodnot demokracie a diktatury

Hlavní postava, charakteristika: **Doktor Galén** - vynálezce léku proti bílé nemoci, vynucuje si celosvětový mír, nehledí na osobní prospěch, brání zájmy chudších vrstev, neústupný, laskavý

Maršál - klasický diktátor, odmítá neposlušnost, válka je pro něj povinností, zlomí ho teprve nákaza bílou nemocí

Další postavy: Baron Krug, Maršálova dcera, dvorní rada, Aneta, matka, otec, syn

Kompoziční vrstva: chronologická, 3. jednání (6 obrazů, 6 obrazů, 3 obrazy) . Dějství je zaměřeno na dvorního radu, 2. na barona Krüga, 3. na Maršála

Děj:

Jednání první

Obraz první

Rozhovor třech malomocných. Diskutují o tom, z jakého důvodu nemoc dostali. Ta mi připadá podobná moru či leprě. Přijde mi zajímavé, že dotyční to sice prožívají, ale jako by neprováděli žádná opatření. Možná se k tomu v ději ještě dostaneme a možná to je také způsobeno danou dobou. Vystupují zde tyto osoby: první, druhý a třetí malomocný.

Obraz druhý

Zjišťujeme, že nemoc se jmenuje *pejpinské malomocenství*. Zvláštní, jak dvorní rada komunikuje s novinářem dost otevřeně. Zřejmě to bude také tehdejší dobou, kdy noviny nehledaly každou chybu, kterou kdo udělá. Zjišťujeme, že nemoc má tři stádia, což je náhodou podobné jako u moru. Přijde mi zvláštní tuto knihu číst zrovna v dnešní době (pandemie 2020), určitě to na mě působí silněji než kdykoliv jindy.

Dvorní rada dále prohlašuje, že mají "léky" maximálně proti zápachu a že zatím proti nemoci toho mnoho nezmůžou. Zjišťujeme, že nemoc se stala pandemií a že pochází náhodou také z Číny. Autor musel znát latinské názvosloví, neboť doctorské odborné termíny se zde zatím vyskytují opravdu často. Na druhou stranu, i když jim nerozumím, přidávají tomuto dílu silnou důvěryhodnost.

Dvorní rada odpověděl novináři na zbývající otázky a novinář odchází. Přichází doktor Galén a říká, že vytvořil lék a v 60 % případů se pacienti uzdravili (u 20 % si není jistý). Dvorní rada se nedůvěřivě vyptává na detaily a na poslední chvíli mu uvěří. Dozvídá se, že dr. Galén byl žákem tchána dvorního rady. Je v tom jeden háček, že doktor Galén si chce své lékařské postupy nechat pro sebe. Nakonec mu to ovšem dvorní rada dovolí.

Obraz třetí

U rodiny v domě je zřejmě jedna nakažená. Otec čte noviny a diskutují nad situací. Dcera řekne zajímavou myšlenku.

Obraz čtvrtý

Rozhovor druhého a prvního asistenta. Povídají si o Galénovi a dvorním radovi. Silně jim vyčítají jejich jednání a první asistent říká, že by si rád otevřel vlastní praxi. O druhém asistentovi se dozvídáme, že jeho maminka také onemocněla. Tady mi ho bylo dost líto, neboť dvorní rada zakázal dr. Galénovi ji vyléčit. Vychází doktoři a uznávají dvorního radu za práci dr. Galéna. Dvorní rada se potom zaváže k léčbě jednoho pacienta, ovšem dr. Galén to odmítá, pouze pokud by byl na třináctce. Nakonec se první asistent domlouvá s dvorním radou o jeho postupech a co bude s ním.

dr. Galén - velice opatrný, že chce svoje léčebné metody použít pouze na jedné skupině, neboť nezná zatím přesný výsledek léčby a potřebuje to zdokumentovat; pořád mi to ale od něj přijde celkem sobecké a jemně bezohledné; pilný a věnuje všechen svůj čas pacientům na třináctce

Obraz pátý

Přijíždí ministr, maršál a generál, aby se šli podívat na zázrak léčby. Nahlíží do pokoje, kde jsou normálně léčení a do pokoje, kde jsou léčení dr. Galénem. Vznáší obrovský obdiv dvornímu radovi. Přichází dr. Galén, ale úřední pán ho vezme rychle stranou, aby nepotkal maršála. Mám z toho pocit, jako by nechtěli, aby viděl maršála proto, aby se maršál nevyptával a díky poté nepřipadl dr. Galénovi. Maršál a ministr odchází. Přichází novináři a opět jsou jim ukázány rozdíly léčebných metod. Vedou krátký rozhovor s radou a ten říká, že lék je nalezen, ať to napíší do novin. Rada odbíhá a dr. Galén poroučí novinářům, ať napíší do novin, že lék je jeho a nedá ho žádnému státu, kdo se neodzbrojí a nesloží přísahu o neválčení. Jemně pobouřený rada řekne Galénovi, aby mu vyzradil formuli na lék. Galén mu to říká nechce a dvorní rada jej vyhazuje.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Obraz první

Rozhovor otce a matky. Otec je poměrně rád za to malomocenství, neboť díky tomu ho povýšili, protože mnoho kolegů zemřelo. Říká, že jim už se nic stát nemůže. Dozvídáme se, že průmysl, ve kterém otec pracuje, je vlastně průmysl vojenský a vyrábí mnoho munice a nových plynů. Matka hájí mírové řeči, které v novinách pronesl dr. Galén. Otec naopak je silně proti míru. Otec sundá matce šátek a zjišťuje, že ona má taky bílou skvrnu na krku.

Obraz druhý

Rozhovor malomocných z prvního jednání. Jsou šťastni, že už se lepší jejich nemoc, protože je léčí doktor Galén. Na konci rady čeká matka a otec. Jelikož otec ctižádostivě prohlásí svou aktuální pracovní pozici, Galén usoudí, že nejsou chudí a že je vzít nemůže.

Obraz třetí

Dvorní rada sděluje Baronovi způsob, jakým chtějí zničit nemoc - způsob velice podobný koncentračním táborům; dost brutální a nehumánní řešení. Baron Krüg má zřejmě taky nemoc, neboť má na sobě též bílou tečku.

Obraz čtvrtý

Baron Krüg vychytrale jde za panem Galénem, aby ho vyléčil. Ten ovšem bez problému poznává, o koho se jedná. Baron Krüg mu nabízí obrovské peníze za vyléčení. Dr. Galén mu dává nabídku: vyléčení za zastavení tovární produkce. Je zde zajímavé vidět dobré zpracování přemlouvání barona Krüga.

Obraz pátý

Baron se přichází ohlásit maršálovi a hrdě mu oznamuje čísla jeho výroby. Maršál je spokojen a chvíli vzpomínají na staré časy. Baron už je připraven odejít, ale ruku nechce podat. Oznámí maršálovi, že je malomocný. Vedou o tom rozhovor. Baron chce, aby maršál vyhlásil mír. Maršál to zamítá a chce po Krügoví, aby zvýšil produkci ještě více.

Obraz šestý

Na konci minulého obrazu si maršál zavolal dr. Galéna, aby si s ním promluvil o baronovi. Dr. Galén si s ním povídá o jeho podmínkách, o plánech a o válce. Oba jsou velice dobří v argumentování. Nicméně dr. Galén měl maršála poměrně v šachu, neboť byl přítel maršála, baron nemocen. Na konci obrazu volají maršálovi, že se baron zastřelil.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Obraz první

Rozhovor maršála a ministra propagandy. Baví se o možnostech útoku. Ministr maršálovi sděluje, že ve světě začínají panovat mírové nálady, ze strachu z nemoci. Maršál a ministr vidí jako jedinou možnou variantu zaútočit ihned.

V tomto obrazu vystupují postavy maršál a ministr spravedlnosti.

Obraz druhý

U maršála. Maršál mluvící z balkónu k davům. Vyhlásil již válku. Hovoří vlastenecky k lidu. Ten žasne. Mluví o tom, že vyhrají apod. Dav řve: "Maršál! Maršál!" Všichni šťastní. Mladý Krüg a dcera maršála jsou na něj pyšní. Když najednou si maršál všimne něčeho znečitlivěného pod hrudí. Zjistí, co s ním je a že mu zbývá pár týdnů života. Zdrčený maršál zjistí, že bitevní akce nešla tak, jak očekávali. Nebyl to neúspěch, ale zdrželi se. Maršál potom nakonec kývne na mír, aby si zachránil život a dá si nový životní cíl - cestu za mírem. Za to ho dr. Galén vyléčí.

maršál - hrdina, celý národ ho oslavuje; projde velkou mentální změnou zapříčiněnou strachem a nečekaným onemocněním

Obraz třetí

Dr. Galén byl pobit na ulici, protože nahlas řekl, že válka být nesmí. Takový konec jsem nečekal. Dá se říci, že lidé, kteří ho zabili a pošlapali lahvičky, možná zabili několik milionů lidí. Dr. Galén byl klíčem ke všemu. Byl klíčem k míru, ke zdraví a vyléčení smrtelné nemoci a v tomto okamžiku se všechny tyto cíle rozpadly od základu.

Zkrácený obsah:

Diktátor ("Maršál"), který chce zahájit válku (dobová paralela na Adolfa Hitlera). V téže době se objevuje nakažlivá neznámá nemoc, která zabíjí lidi. Mírumilovný lékař (dr. Galén) nachází lék. Symptomem nemoci je necitlivá bílá skvrna na těle. Dr. Galén původně léčí pouze chudé lidi, každý mu zaplatí, kolik si může dovolit. Bohatí lidé ale vyléčit nechce, pokud nejsou ochotni bojovat proti válce. Maršálovým přítelem je také majitel zbrojovky baron Krüg, který také bílou nemocí onemocní. Dr. Galén, který zažil válku, jej odmítne léčit (dá továrníkovi ultimátum - nechce jej léčit dokud nepřestane vyrábět zbraně), proto je předvolán maršálem, přesto odmítá maršálova přítele léčit, pokud bude maršál pokračovat ve zbrojení. Baron Krüg se posléze sám zastřelí. Poté, co později maršál promlouvá k davu, si na prsou najde bílou skvrnu. Přesvědčuje jej jeho dcera a syn továrníka, aby válku zrušil a přijal podmínky míru. Nakonec je ochoten vzdát se plánů na válku a ovládnutí světa, pokud jej dr. Galén vyléčí. Dr. Galén jde tedy pro léky a cestou zpět prochází skrz zfanatizovaný dav, kterým je ubit (křičel na ně, že je válka zlá a oni s tím nesouhlasili). Zfanatizovaný člověk z davu vysype obsah doktorova kufříku a nalézá ampulky s lékem, které rozšlape, doktor Galén sám zahyne ušlapán davem.